

7-19 Kasım 2010 tarihleri arasında ABD'nde üç üniversitede, Arizona (Tuscon Üniversitesi), New Mexico (Albuquerque Ün.) ve Rhode Island (Brown Ün.), birer (birinde iki) konuşma yapmak üzere davetliydim. Oralarda olduğumu duyan "Zaman okuyucuları" - aslında Teksas'ta faal olan "Raindrop, Turkish House" mensupları - beni son anda Houston'a da davet ettiler. Böylece toplam beş konuşma etti. Eşimle güzel günler yaşadık, çok hoş insanlar tanıdık, bedensel bir yorgunluk hissetmekle birlikte dinlenmiş ve güç kazanmış olarak Atina'ya döndük.

Benden Türk-Yunan ilişkileri konusunda konuşmam istenmişti. Ben de her iki ülkede milli kimliğin karşılıklı olarak nasıl oluştuğu konusunda konuştum, milli önyargıları, stereotip yaratan bağnaz eğitimi, görmezlikten gelinen ve reddedilen ortak kültürü, zaaflarımızın nasıl bilincinde olmadığımızı anlattım. Üzücü şeyler bunlar, ama komik de. Arada güldük ağlanacak halimize – insanlığın hallerine.

Bu konular açıldığında, herhalde tuttuğum "takım" açıkça belli olmadığından olacak, soru cevap süresinde bana hep "sen nesen?" "nasıl hissediyorsun" "kendini nasıl tanımlıyorsun" gibi sorular yöneltildiğinden bu kez önceden hazırlıklıydım. Dinleyicilerime verdiğim yanıtı burada da tekrarlayayım, merak edenleriniz olabilir. Yanıtım şöyle olmuştur:

Beni şaşırtan ve ilginç gelen, "nesin" sorusuna zaman içinde farklı yanıtlar vermiş olmuş olmam. Bu çeşitlilik yanıtımda beni tam olarak tatmin etmemiş olmasından olsa gerek. Çocuk yaşta İstanbul'da kendimi "Rum" bilirdim. Bu benim seçtiğim bir kimlik değildi, geniş çevrenin benim için yakışık bulduğu etiketti. Genç yaşta Türk solu içinde kendimi bir Türkiye yurttaşı olarak gördüm. Geniş çevre içinde bana inanan pek çıkmazdı ama 1960'ların TİP içinde bu kimlikle rahattım. Türk-Yunan ilişkileri benim ilgi alanım olduğu 1970'li yıllarda kendimi yarı yarıya Türk ve Yunan olarak görmeye kalkıştım ama bu "yarı" olma durumu bana çok sakat geldi; tam bir Türk ve tam bir Yunan demeyi denedim. Her iki ülkede de tam entegre olmuş bir vatandaş anlamındaydı bu kimlik. Ama sonra bazı Türklere ve bazı Yunanlılara bakıp ne dediklerini dinlerken "benim bunlarla ne ilişkim olabilir ki!" deyip ben ne o ne de ötekenden olabilirim, bu kimliklerden bütünüyle uzağım dedim - içimden tabii.

Bu arada, özellikle kamuya açık toplantılarda bana hep sorarlardı, "sen nesen?" diye. Onlardan mısın, bizden misin anlamındaydı soru ve bunu anlamadan rahat edemezlerdi. Ankara'da Siyasal Bilgilerde bir konuşmama başlamadan önce (1990'li yıllardı) beni dinleyicilere tanıtan dostum ve hocam Sina Aksin'e "Sen nesen diye sorduklarında müdahale etme ben cevap vereyim" demiştim, bana şaşkın bakmıştı. Daha konuşmama başlamadan hocalardan biri ayağa kalkıp o zor soruyu bana yöneltince Sina hocam daha da şaşırdı: Soracaklarını nasıl bildin diye

sormuştu toplantıdan sonra. Bu kez de Yunan k3kenli T3rk demiştim yanlış hatırlamıyorsam. Bir TV programında malum (melun!) soruyu soran Reha Muhtar'a "azınlık 3yelerine bu t3r sorular sormak yakışık değildir, hatta ayıptır, onları zor durumda bırakıyorsunuz" demiştim. Yale 3niversitesinde bir T3rk-Yunan panelinde (1999 yılıydı) salonun en arkalarında oturan Emre Kongar aynı soruyu bağırdı. O g3n de, "ben azınlık 3yesiyim, kendimi nasıl belirlediğim hiç 3nemli değil, bizlerin kimliğini nasıl olsa başkaları belirliyor, siz beni nasıl g3r3yorsunuz aynen 3yleyim" demiştim. (Bu h3l3 beğendiğim bir cevap olmuştur).

Bir ara yakın dostum da olan Yunanlı bir emekli diplomat bana "nasıl hissettiğimi" sordu. Anlamazlığa getirip teşekk3r ettim, çok iyi hissettiğimi s3yledim. Yok, yanlış anlamıştım, milli açıdan nasıl hissettiğimi sorduğunu açıkladı. Ha, dedim, bakın, sık sık Yunanlı hissederim kendimi, ama b3yle hissedince çok sıkılıyorum, dedim. Ağzı hafif açık, bakakaldı. Anladı mı ne dediğimi pek emin değilim.

Bunca deneyimden sonra Amerika'da hazırlıkıydım. B3t3n bu yanıtlarımı anlattım ve sonra bu yılki yanıtlarımı verdim (ilerde ne derim bilemem tabi!): Bu soru milliyetçi bir sorudur. Bir varsayıma dayanır. İnsanlar ille de belli milli bir kimlik taşıyacak, ya bizden olacak ya da 3teki. Oysa hayat, toplumlar ve insanlar çok renklidir, çeşitlilik esastır. Bu soru yanlış bir sorudur. D3ř3n3n dedim, bir T3rk Almanya'da bir Alman kadınla evleniyor, bir çocukları oluyor; aile dengeliyse mutlu b3y3yor ocuk. Ta ki babasının k3y3ne gider ve b3y3k babası "sen nesin" diye sorar. ocuk kimi reddedeceğini bilemediğinden bunalıma girer. Soru aşılmaz bir sorun yaratır. Ne annesini ne de babasını 3teki olarak g3remez. Ve aynı anda g3r3r ki dedesi onu tam da bu y3zden dışlamaktadır. Yanlış sorular açmazlar yaratır demek istiyorum.

İnsanın pek çok kimliği vardır. Ben aynı anda erkeğim, babayım, solda veya sağdayım, yani ideolojik bir kimliğim vardır, bir parti kimliğim olabilir, m3hendis veya sosyal bilimci sayabilirim kendimi, bir dini cemaatin 3yesi olabilirim, futbol takımım yenilince yemek yiyemeyenlerden olabilirim. Neden "nesin?" sorusunun cevabı milli kimlik olsun ki! Anlatmaya çalıştım: 3nk3 milli d3nemi yaşıyoruz. G3n3m3zde d3nyanın en hızlı adamını milli bir bayrağa b3r3nmezse olimpiyatlarda koşturmazlar, milli pasaport taşımayan sınırları geçemez, milli bir kimliği 3ne ıkarmazsanız size hain veya kuşkulu insan bile diyebilirler. şimdilik b3yle bir d3nemdeyiz.

Oysa kimliği k3lt3rel bir zenginlik olarak g3rmek isteyenler olabilir. Bug3n3n toplumları çok yanlı k3lt3r zenginliğini duymak istemiyor. Hayali (uyduruk da diyebiliriz) bir kimlik yaratarak huzuru arıyorlar. Arada İstanbullu olduğumu "hissederim". Ama bu kimlik zaman ve dar mek3nla, bir mahalle ile sınırlı: 1960'ların bir semtindedir bağımlılığım. Kuşun yuvasına, kedinin evine, solucanın toprak deliğine duyduğu eğilim gibi bir şey. Bu ne bayraklarla, ne marşlarla, ne zaferlerle ve hele ne kıvanç ve gururla ilişkilidir. 3zlemlili bir huzurdur yine de.

*